

Управленски дейности в НАТУРА 2000¹

Обхват на предложените мерки в НПРД

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
Определяне на Натура 2000 места	1	Администриране на процеса, свързан с избора на местата		
	2	Научни изследвания/проучвания за определяне на местата – проучвания, инвентаризация, картиране, оценка на състоянието	М 1 - Допълване на сухоземната част от мрежата от защитени зони.	Провеждане на научни изследвания, в т.ч. наемане на необходим научно-изследователски персонал, теренни проучвания, организиране и провеждане на работни срещи, съставяне на бази данни, попълване на стандартни формуляри и т.н. Подготовка и издаване на заповеди за обявяване на нови зони и/или промяна на границите на съществуващи зони от мрежата Натура 2000.
			М 2 - Определяне и допълване на мрежата от морски защитени зони.	Провеждане на научни изследвания, в т.ч. наемане на необходим научно-изследователски персонал, теренни проучвания, организиране и провеждане на работни срещи, съставяне на бази данни, попълване на стандартни формуляри и т.н. Проучвания на видове и местообитания в морските зони от НАТУРА 2000, определяне на природозащитното състояние и

¹ Financing Natura 2000, Guidance Handbook, revised version

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				картиране, в т.ч. разработване и прилагане на методики за определяне на природозащитното състояние на видовете и природните местообитания в морски зони от НАТУРА 2000.
	3	Подготвяне на изходна информация и информационни материали	М 3 – Работа със заинтересованите страни в подкрепа на изпълнението на М 1 и М 2.	Подготовка на наръчници, семинари, работни срещи, учебни материали и други средства за изграждане на капацитет.
	4	Пилотни проекти		
Планиране на управлението	5	Изготвяне на планове за управление, стратегии и схеми	М 16 – Изготвяне/ актуализиране/ хармонизиране на планове и други стратегически документи	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Разработване и/или актуализиране на планове за управление или други релевантни документи, планове за земеползване и т.н. (вкл. научни изследвания, проучвания на нуждите от планиране и изпълнение, базирано на солидни познания); ✓ Хармонизиране на планови/стратегически документи, относими за една и съща територия, например: <ul style="list-style-type: none"> • Хармонизиране на лесоустройствените планове с изискванията на режимите за горските местообитания в защитените зони и т.н.; • Прилагане на иновативни методи за съвместно управление в съответствие със съвременните принципи на биосферните паркове и резервати (БР) и паркове съобразно Севилската стратегия за БР по програмата „Човекът и биосферата“ на ЮНЕСКО; • Проучване на възможностите за съвместяване на целеви територии от Натура 2000 с изискванията на Севилската стратегия за биосферни резервати и евентуално изготвяне на номинации за обявяването им като биосферни резервати по Програмата „Човек и биосфера“.

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			<p>М 17 – Подкрепа за развитие и управление на екосистемите и техните услуги</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Разработване на методика за оценка на екосистемите и техните услуги, остойностяване на екосистемни услуги и концепция за тяхното устойчиво и социално-поносимо управление; ✓ Инвентаризация, оценка и остойностяване на екосистемните услуги; ✓ Оценка на икономическата стойност на тези услуги и разработване на схема за възмездно ползване на екосистемни услуги от защитените зони от НАТУРА 2000, в т.ч. насърчаване на интегрирането им в системите за счетоводство и отчетност; ✓ Разработване на програма за мониторинг на състоянието на екосистемите и критерии за приоритизация; ✓ Обобщаване на данните на национално ниво и докладване към ЕК.
			<p>М 18 – Развитие на единна картографска основа, включваща и териториите на защитените зони от Натура 2000 мрежата.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Постигане на съответствие между КВС (карта на възстановената собственост), КК (кадастрална карта) и „физически блокове“; ✓ Отразяване на границите на защитените зони от НАТУРА 2000 и приложимите към тях режими в КВС и КК; ✓ Създаване на база данни и изготвяне на интерактивна карта на земеползване със синхронизирано ползване от всички заинтересовани институции. ✓ Изграждане на цялостен горски кадастър за подобряване на информационното осигуряване на процесите, свързани с планирането и управлението на горските територии в мрежата Натура 2000 (напр. % мъртва дървесина, данни за недървесни горски видове, характерни за природните местообитания и др.). Създаване на единна интернет базирана система за публичен достъп до пълната информационна база;

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				<ul style="list-style-type: none"> ✓ Картиране на съществуващата и анализ на състоянието на обектите на зелената инфраструктура; Създаване и управление на единна база данни за туристическите услуги, природни атракции и обекти на културно-историческото наследство в защитените зони от НАТУРА 2000.
			М 19 - Осигуряване на устойчиво планиране на дейностите в териториите от мрежата Натура 2000	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Анализи на ефективността на дейностите по опазване на биологичното разнообразие и по поддържане на благоприятното природозащитно състояние на местообитания и видове; ✓ Проучване на необходимостта от развитие и поддържане на системата за запазване на генетични ресурси на растителни видове, формиращи природни местообитания в неблагоприятно природозащитно състояние; ✓ Оценка на ефективността от прилагането на Режими за устойчиво управление на горите в НАТУРА 2000, одобрени от НСБР и утвърдени за прилагане със заповед на началника на ИАГ, вкл. актуализирането им; ✓ Разработване на план за предотвратяване на фрагментацията на горските местообитания.
			М 20 - Разработване/ актуализиране на планове за действие за приоритетни видове.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Набиране на допълнителна информация, необходима за изготвянето/ актуализирането на планове за действие на отделни целеви видове, съгласно приоритети F1 и F2 на НПРД (напр. картиране, инвентаризация и оценка на състоянието на скалите и скалните масиви в Натура 2000, като местообитание за гнездене на петрофилни видове птици и др.); ✓ Разработване/ актуализирането на планове за действие за видове съгласно приоритети F1 и F2 на НПРД.
			М 21 - Подкрепа за устойчивото	Разработване, приемане и изпълнение на Национална

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			ползване на ловните видове птици от Приложение 2 на ЗБР и опазване на неловните видове.	стратегия за развитие на ловното стопанство в Натура 2000, с оглед устойчивото ползване на ловните видове птици от Приложение 2 на ЗБР и опазване на неловните видове.
			М 22 – Ограничаване антропогенното замърсяване на водите	Изпълнение на мерки в следните влажни зони: Сребърна, Дуранкулашко езеро, Шабленско езеро, Комплекс Беленски острови, Пода, Езеро Вая, Комплекс Ропотамо. Същите са определени на база на извършен преглед на Националния план за опазване на най-значимите влажни зони в България, Планове за управление на защитени територии, Планове за действие за застрашени видове, преглед на приключили и текущи проекти, както и на база на проведени предварителни консултации с отговорните регионални органи.
			М 23 – Оценка на влиянието на климатичните промени върху целеви видове и природни местообитания	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Преодоляване на съществуващи пропуски в научната информация за влажните зони чрез целеви проучвания на видове и местообитания; ✓ Целеви проучвания на биотичните и абиотичните компоненти на природните екосистеми във влажните зони, вкл. оценка на въздействието на климатичните промени; ✓ Оценка на влиянието на климатичните промени върху консервационното състояние на приоритетни видове и природни местообитания.
			М 24 – Планиране развитието на зелени форми на туризъм около и на територията от мрежата Натура 2000.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Приоритизиране и определяне на защитени зони от НАТУРА 2000 според потенциала и възможностите за зелен туризъм с цел разработване на програми за зелен туризъм; ✓ Анализ на туристическите ресурси и възможностите за развитие на зелени форми на туризъм; ✓ Изготвяне на специфични оценки за намаляване влиянието на туристическата инфраструктура и/или дейности върху природозащитното

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				<p>състояние на видовете и природните местообитания;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Изработване на индикатори за мониторинг и оценка на въздействието при управлението на зелен туризъм в и около защитени зони от НАТУРА 2000. ✓ Разработване/актуализация на планове за развитие на зелен туризъм в зоните от НАТУРА 2000, вкл. планове за ограничаване на въздействието на увреждащи туристически и спортни практики (напр. извънпътно каране на МПС, спелеотуризм, скално катерене, риболов и др.), планове за управление на риска от туристически дейности и т.н. ✓ Изработване на планове за туристическа инфраструктура, която да разнообразява възможностите за зелен туризъм и същевременно да ограничава възможните негативни въздействия върху защитени зони от НАТУРА 2000.
	6	Формиране на управленски органи	М 25 – Развитие на управленски подход за 33 от НАТУРА 2000.	Изработка на анализи и провеждане на проучвания, подпомагащи/ обосноваващи избора на управленски подход на 33 от НАТУРА 2000; Изготвяне на анализ на ефективността на съществуващата законова и нормативна база, регламентираща промените в предназначението, начините на ползване и собствеността на териториите в защитените зони от НАТУРА 2000 и на препоръки за нейното усъвършенстване (включително промени в предназначението, начините на ползване и собствеността на териториите). Изготвяне на оценка на капацитета за изпълнение на дейности по управление от

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				заинтересовани страни, вкл. за контрол при изпълнение на проекти и дейности/ инициативи с европейско финансиране, изготвяне на варианти за разпределяне на функциите по управление на зоните. Избор на заинтересовани страни, които да се включат в управлението на защитените зони от НАТУРА 2000 и разработване на препоръки за развитие и повишаване на капацитета и ресурсното обезпечаване на управлението на зоните.
			М 26 - Прилагане на управленски подход в ЗЗ от НАТУРА 2000	Разработване на правила, процедури и правилници за устойчиво управление на защитените зони от НАТУРА 2000, предназначени за органите на управление и администриране на ЗЗ и стартово финансиране на разходите на тези органи в т.ч. разходи за персонал, командировъчни разходи и т.н. (оборудване ще се осигури в рамките на приоритет „Техническа помощ“);
	7	Консултации – обществени срещи, съгласуване със собствениците на земи	М 27 - Сдружаване на собственици/ползватели на земи/гори с цел съвместни дейности.	Сдружаване на собственици/ ползватели на земи/гори с цел съвместни дейности по разработване и прилагане на добри практики, сътрудничество със сродни организации в Европа, изготвяне на съвместни позиции, провеждане на преговори и др.
			М 28 - Сдружаване на собственици/ползватели на водни тела с цел съвместни дейности.	Сдружаване на собственици/ ползватели на водни тела с цел съвместни дейности по разработване и прилагане на добри практики, сътрудничество със сродни организации в Европа, изготвяне на съвместни позиции, провеждане на преговори и др.
			М 29 – Развитие на координационни механизми във връзка с управлението на защитените зони от НАТУРА 2000.	Подобряване на процеса на координация между заинтересованите страни и други свързани с управлението на защитените зони от НАТУРА 2000 институции чрез разработване и въвеждане на координационни механизми за работа. Обхваща разходи за организиране на семинари и работни срещи, публикуване на резултати от обсъждания, финансова

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				подкрепа за заинтересовани страни, координационни дейности (пътуване, форуми, работни срещи).
			М 30 - Подобряване и развитие на механизмите за обществени консултации.	Подобряване и развитие на механизмите за обществени консултации, в т.ч. създаване на нови форми за ефективно участие на заинтересованите страни в процеса на планирането и прилагането на документите за национално, регионално и местно устойчиво управление на територии в защитени зони от НАТУРА 2000.
			М 31 - Планиране и провеждане на регионални кампании за обществено осведомяване за НАТУРА 2000.	Планиране и провеждане на регионални кампании за обществено осведомяване за НАТУРА 2000 чрез екосъветник в Областни информационни центрове (ОИЦ). Мярката включва регионални информационни кампании, целящи основно/първоначално информиране на представителите на ЗС. Кампаниите следва да са съобразени със специфичните идентифицирани информационни потребности във всеки регион и със съществуващите нагласи. Биха могли да се финансират дейности, свързани с планирането и прилагането на конкретни информационни похвати: семинари, срещи, дискусии, кръгли маси, дейности по връзки с медиите на местно ниво, всякакъв вид събития, водещи до по-висока достъпност и по-лесна усвояемост на основната информация за НАТУРА 2000 по региони; дейности, свързани с анализ и отчитане на ефекта от кампаниите.
			М 32 - Планиране и провеждане на национални информационни кампании за представяне на възможностите (ползите), които предоставя мрежата НАТУРА 2000.	Планиране и провеждане на национални информационни кампании за представяне на възможностите (ползите), които предоставя мрежата НАТУРА 2000. Задълбочаване на процеса на информиране чрез планирането и реализацията на три последователни национални кампании, с които да надграждат

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				общественото осведомяване, предвидено в рамките на регионалните кампании за обществено осведомяване чрез екосъветник. Дейностите в настоящата мярка акцентират върху насочване на вниманието и интереса на заинтересованите страни върху възможностите, които предоставя НАТУРА 2000 за страната
			М 33 - Планиране и провеждане на поддържащи информационни кампании насочени към заинтересованите страни.	Планиране и провеждане на поддържащи информационни кампании насочени към заинтересованите страни. Задържане на интереса на заинтересованите страни върху темата „НАТУРА 2000“, като се предвижда организацията и изпълнението на общо 25 регионални поддържащи кампании. За периода на действие на НИКС да бъдат инициирани отделни кампании по специфични теми, които имат поддържащ характер. Индикативният обхват на мярката включва проучване на потребностите от информация, организиране и провеждане на комуникационни събития, прилагане на подходи за работа с медии.
			М 34 - Организация и провеждане на годишен национален/международен форум по актуални теми, свързани с НАТУРА 2000.	Организация и провеждане на годишен национален/международен форум по актуални теми, свързани с НАТУРА 2000. Събитието трябва да отговори на потребността от актуална информация и експертност на активните аудитории с по-висока степен на информираност за НАТУРА 2000 и устойчив интерес към темата. Мярката включва техническо, организационно, логистично, тематично и визуално обезпечаване на провеждането на годишния форум; създаването на рекламни и информационни материали за нуждите на форума; PR дейности, пряко свързани с популяризирането му. Форумът би следвало да осигурява

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				възможност за мащабна дискусия по различни актуални аспекти на политиките, свързани с НАТУРА 2000, и да позволява генерирането на идеи и предложения за гъвкаво адаптиране на НИКС към развитието на външната среда.
			М 35 - Организация и провеждане на годишен национален конкурс за номиниране на най-добри проекти с принос към НАТУРА 2000.	Организация и провеждане на годишен национален конкурс за номиниране на най-добри проекти с принос към НАТУРА 2000; Включва създаване на форма за кандидатстване, популяризиране на конкурса, оценка на получените кандидатури, избор на номинирани проекти, организиране и провеждане на годишна церемония по награждаване в отделни категории проекти.
			М 36 - Организиране и провеждане на заседания на срещи на Комитета за наблюдение на НПРД и НИКС.	Организиране и провеждане на заседания на срещи на Комитета за наблюдение на НПРД и НИКС. Мярката има технико-логистичен характер и е подкрепяща за процеса на управление на НПРД и НИКС. Индикативният обхват на мярката включва организация и провеждане на заседания на Комитета за наблюдения на НПРД и НИКС, информационно обезпечаване на процеса на вземане на решения, техническо обезпечаване на провеждане на срещи, изготвяне на доклади, становища, протоколи и др. документи, свързани с работата на Комитета. Подготовка и печат на материали за заседания.
			М 37 - Подкрепа за партньорство в управлението на защитени зони от мрежата Натура 2000.	Създаване и функциониране на съвместни трансгранични комисии и работни групи за управлението на трансграничните защитени зони и комплекси. Реализация на съвместни проекти и инициативи в управлението на защитени зони от мрежата Натура 2000.
			М 4 - Развитие на програма за консултиране на частни	Подготовката и реализацията на пилотни проекти в зоните от мрежата НАТУРА 2000, а именно изготвяне и

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			собственици/ползватели на земи/ гори за упражняване на практики във връзка със спецификите на управлението в защитените зони от Натура 2000 мрежата.	въвеждане на програма за консултиране
			М 5 - Развитие на програма за консултиране на частни собственици/ползватели на водни обекти за упражняване на практики във връзка със спецификите на управлението в защитените зони от Натура 2000 мрежата.	Подготовката и реализацията на пилотни проекти в зоните от мрежата НАТУРА 2000, а именно изготвяне и въвеждане на програма за консултиране
	8	Преглед на планове за управление, стратегии и схеми		
	9	Режийни разходи на управленските органи (поддръжка на сгради и оборудване)	М 38 - Режийни разходи на управленските органи.	Осигуряване на управлението на защитените зони от НАТУРА 2000 чрез финансиране на режийни разходи за поддръжка на инфраструктурата, консумативи, пътни разходи, наеми и т.н. на управленските органи с изключение на текущите разходи за персонал.
	10	Поддържане на съоръженията за обществен достъп до местата и тяхното използване, интеграционни дейности, наблюдателни и информационни пунктове и др.	М 39 - Изграждане и/или поддържане на съоръженията за обществен достъп до и около защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Оценка на съоръженията за обществен достъп до и около НАТУРА 2000 и идентифициране на потребности от подобряване и разработване на съоръжения за достъп, в съответствие с плановете за управление на защитените зони или други релевантни документи; ✓ Изграждане и/или поддържане на съоръженията за обществен достъп до и около НАТУРА 2000 и идентифициране на потребности от подобряване и разработване на съоръжения за достъп, в

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				<p>съответствие с плановете за управление на защитените зони или други релевантни документи;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Изграждане и/или поддържане на инфраструктурата за обществено ползване, съдействаща за развитието на зелени форми на туризъм (напр. инфраструктура, повишаваща културно-развлекателната стойност на местата, като например маркировка, наблюдателни площадки и пътеки или посетителски центрове), в съответствие с плановете за управление на защитените зони или други релевантни документи; ✓ Разработване на карти, гидове, софтуер за целите на зеления туризъм в защитените зони от НАТУРА 2000.
	11	Персонал (проектни изпълнители, еколози, охранители/рейнджъри, работници)	М 40 - Текущи разходи за персонал на управленските органи.	Финансиране на текущи разходи за персонал на управленските органи.
			М 41 - Подкрепа за създаване на „зелени“ работни места в управлението на ЗЗ.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Пилотни проекти за зелена заетост с цел подпомагане на нови и съществуващи бизнеси в подкрепа на изпълнението на плановете за управление на защитените зони или други релевантни документи; ✓ Подкрепа за създаване на работни места и/или подпомагане на нови и съществуващи бизнеси, свързани с изпълнението на плановете за управление на защитените зони или други релевантни документи, и/или за екологосъобразно производство на продукти или предоставяне на услуги с позитивен екологичен ефект; подкрепа за създаване на работни места за ограничаване на нерегламентиран лов и риболов и събиране на диви животни с цел търговия и преместване, в т.ч. браконьерство.
			М 42 – Подкрепа за финансиране	Финансиране за създаване и оборудване на местни

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			за създаване и оборудване на местни доброволчески групи.	доброволчески групи за ограничаване на негативно влияние (вандализъм, природни бедствия и т.н.) върху състоянието на видове и природни местообитания.
Текущо управление на местообитанията и мониторинг	12	Управление на местообитания	М 43 - Подобряване на структурата и функциите на горските природни местообитания.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Прилагане на лесовъдски системи с дългосрочен възобновителен период за формиране на хетерогенна пространствена структура на дървостойките; ✓ Извършване на отгледни мероприятия за формиране на оптимален състав на дървостойките; ✓ Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта; ✓ Управление на мъртвата дървесина; ✓ Трансформация на издънковите гори в семенни, трансформация на горски култури; ✓ Запазване и толериране на ценните и устойчиви форми на редките и застрашени дървесни видове и форми; ✓ Поддържане на биологичното и ландшафтно разнообразие; ✓ Увеличаване на площите на горски местообитания и реинтродукция на видове (вкл. залесяване на видове от местен произход); ✓ Премахване на неблагоприятни влияния или практики, възпрепятстващи естественото възобновяване на гори (вкл. нарушаване на нормалния влажностен режим на месторастенията, деградация на горите и обезлесяване поради интензивна паша, ерозионни процеси и горски пожари, промяна в предназначението на земите); ✓ Преместване и създаване на пробни площадки за адаптиране на горски видове, в т.ч. референтни пробни площадки за наблюдение (оценка какви

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				видове от горските екосистеми могат да изместят настоящите горски екосистеми и как това би се отразило конкретно на новите и на старите видове)
			М 44 - Подобряване на структурата и функциите на земеделските природни местообитания.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Възстановяване на открити тревни асоциации чрез реинтродуциране на типичното видово разнообразие; ✓ Управление на деградирани земеделски земи чрез биологична рекултивация с характерни за района тревни видове и прилагане на противоерозионни мерки и техники за обработка на почвата.
			М 45 - Подобряване на структурата и функциите на крайбрежните и морските природни местообитания.	Поддържане и подобряване на природозащитното състояние на крайбрежните и морските екосистеми, включително възстановяване, осигуряване на биокоридори, управление на специфични природни местообитания.
			М 46 - Подобряване на структурата и функциите на природни местообитания от влажните зони.	Поддържане и подобряване на природозащитното състояние на екосистемите от влажните зони, включително възстановяване, осигуряване на биокоридори, управление на специфични природни местообитания.
	13	Управление на видове	М 47 - Подобряване на природозащитното състояние на видовете, обитаващи земеделските и горските екосистеми.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Природозащитни управленски дейности по поддържане и подобряване на природозащитното състояние на местообитанията на видовете, включително възстановяване, осигуряване на биокоридори, управление на специфични видове (растителни и животински), изготвяне на планове за действие и др.; ✓ Преки природозащитни дейности, насочени към, видове, обект на опазване в защитените зони (непродуктивни инвестиции): къщички за птици и изкуствени гнезда, кацалки, буферни ивици от местни растителни видове, единични и групи дървета от местни видове, затревявания, проходи за риби, предпазни съоръжения за птици срещу токови удари

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				по електропроводи, малки точкови обекти и др.); ✓ Възстановяване на застрашени видове и реинтродукция в естествените им местообитания.
			М 48 - Подобряване на природозащитното състояние на видовете, обитаващи крайбрежните и морските екосистеми.	Природозащитни управленски мерки – поддържане и подобряване на природозащитното състояние на видове, включително възстановяване, осигуряване на биокоридори, управление на специфични видове (растителни и животински), изготвяне на планове за действие и др.
			М 49 - Подобряване на природозащитното състояние на видовете, обитаващи екосистемите от влажните зони.	✓ Природозащитни управленски мерки – поддържане и подобряване на природозащитното състояние на природните местообитания, включително възстановяване, осигуряване на биокоридори, управление на специфични видове (растителни и животински), изготвяне на планове за действие и др.; ✓ Възстановяване на естествената растителност на влажните зони; ✓ Изпълнение на мерки за ограничаване на притока на биогени и ограничаване на сукцесионните процеси.
	14	Управление на агресивни чужди видове	М 50 - Изготвяне на планове за действие за инвазивни видове.	Изготвяне на планове за действие за инвазивни видове, вкл. национална инвентаризация на инвазивните видове, които променят или застрашават екологичните характеристики на защитените зони от мрежата Natura 2000.
			М 51 - Управление на инвазивни видове	✓ Прилагане на разнообразни управленски практики насочени към намаляване въздействието на инвазивните видове, вкл. контролиране на популациите на инвазивни чужди видове в зоните в NATURA 2000; ✓ Обмен на информация на трансгранично, регионално и междурегионално ниво относно специфични проблеми и мерки за влиянието на изменението на климата върху видовете и екосистемите, по-

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				<p>специално инвазивните видове; ✓ Създаване и финансиране на икономически механизми за справяне/отстраняване с/на инвазивните видове.</p>
	15	Прилагане на управленски схеми и споразумения със собственици и управители на земи или водни басейни с цел опазване на определени предписания	М 52 – Подкрепа за прилагане на агроекологични мерки	Прилагане на агроекологични мерки, напр. природосъобразни методи за производство, възстановяване на местообитания върху земеделски земи, екстензивно животновъдство, опазване на ливади и пр.
			М 53 - Подкрепа за прилагане на горскоекологични мерки	Прилагане на горскоекологични мерки, напр. обособяване на зони без стопанска намеса, запазване на достатъчно количество мъртва дървесина с различен произход и вид, контрол върху или премахване на инвазивни видове, залесяване или повторно залесяване с местни видове, мерки за поощряване на естественото възобновяване на горските местообитания, запазване на ценни и редки видове и т.н.
			М 54 – Подкрепа за интеграционни дейности за провеждане на устойчиви практики в земеделието и горското стопанство	Изпълнение на интеграционни дейности за провеждане на устойчиви практики в земеделието и горското стопанство в орнитологично важни места, чрез поддържане на изградени съоръжения за водопой, заслони за животни, хранилки за диви животни и т.н.
			М 55 – Подкрепа за въвеждане и прилагане на природосъобразни лесовъдски практики в горите от мрежата Natura 2000	Въвеждане и прилагане на природосъобразни лесовъдски практики в горите от мрежата Natura 2000 (вкл. лесовъдски системи с дългосрочен възобновителен период за формиране на хетерогенна пространствена структура на дървостойките, извършване на отгледни мероприятия за формиране на оптимален състав на дървостойките, идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта, управление на мъртвата дървесина, запазване и толериране на ценните и устойчиви форми на редките и застрашени дървесни

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				видове и форми, поддържане на биологичното и ландшафтно разнообразие), вкл. горска сертификация.
			М 56 - Компенсаторни плащания за собственици/ползватели на земи/гори, намиращи се на територията на защитените зони от мрежата Натура 2000.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Плащания за природни ограничения на фермери в планински райони; ✓ Плащания за природни ограничения на фермери в райони, различни от планинските; ✓ Плащания по НАТУРА 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕС (Рамковата директива за водите) – за земеделски земи; ✓ Плащания по НАТУРА 2000 за гори.
			М 57 - Други мерки за подкрепа на собственици/ползватели на земи/гори, намиращи се на територията на защитените зони от мрежата Натура 2000.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Дейности по първоначално залесяване на неземеделски земи с цел възстановяване на ценни горски местообитания; ✓ Подпомагане на техническото обезпечаване на земеделските стопанства за обработване на почвата; ✓ Насърчаване на екстензивно пасищно отглеждане на животните; ✓ Планиране и въвеждане на алтернативни методи за отглеждане на селкостопански култури, заместващи биоциди, хормони, химикали и др.; ✓ Подкрепа за преминаване към биологично земеделие и горско стопанство, вкл. за производство на традиционни култури и местни породи животни; ✓ Насърчаване на публично-частни партньорства за прилагане на мерките за устойчиво управление на земи и гори
			М 58 - Подкрепа за групи производители, въвеждащи мерки за увеличаване на биоразнообразие	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Подпомагане на групи производители, въвеждащи мерки за увеличаване на агробиоразнообразие на ниво ферма и регион, вкл. мониторинг, разпространение на добри практики, създаване на нови или поддържане на съществуващи буферни ивици/зони по границата с водни обекти, отглеждане на изчезващи или местни видове (напр. лимец, сусам,

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				картофи, овощни и др.); ✓ Подпомагане изграждането на групи производители на биологични и традиционни, местни продукти и храни; ✓ Развитие на мрежи и канали за дистрибуция на биологични и традиционни, местни продукти и храни в България.
			М 59 - Подкрепа за прилагане на акваекологични мерки	Подкрепа за прилагане на акваекологични мерки, напр. поддържане на природни местообитания в зони с аквакултури и т.н. (отнася се по-скоро за аквакултурите, отколкото за рибовъдството) в защитените зони от мрежата Natura 2000.
	16	Предоставяне на услуги; компенсация за загубени права и пропуснати ползи; постигане на „съгласение“ за приемливост със съседите	М 60 - Компенсиране/преодоляване на щети, причинени от Natura 2000 видове.	Компенсиране, напр. на земеделски и горски стопани или други земевладелци или ползватели, на пропуснатите ползи в резултат на управленски предписания, изисквани за НАТУРА 2000, напр. загуба от реколта от защитени видове животни, в т.ч. птици, компенсиране на загуби на приходи, поради ограничено използване на торове и пестициди, доколкото това се изисква от плановете за управление на съответната защитена зона или други релевантни документи и т.н.
	17	Мониторинг и проучване	М 61 - Еднократни разходи, свързани с мониторинг и проучване.	Еднократни разходи, свързани с мониторинг и проучване, напр. разработване на плановете за мониторинг, методи и съоръжения, обучение на персонал; Планиране, развитие на мониторингов компонент за оценка на състоянието на елементите на зелената инфраструктура.
			М 62 – Анализи и проучвания на видове и природни местообитания, предмет на докладване по чл. 17 от Директивата за местообитанията и чл. 12 от Директивата за птиците в сухоземната част на страната,	✓ Анализи и проучвания на видове и местообитания в сухоземната част от страната, с цел докладване по чл. 17 от Директивата за хабитатите и чл. 12 от Директивата за птиците, включително разработване на различни пилотни методики и схеми за мониторинг, тяхното пилотно прилагане, оценка на резултатите, вкл. анализ полза-разход. С особен приоритет следва да бъдат видове със скрит начин на живот, както и видове и местообитания,

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			оценки на състоянието на елементите на зелената инфраструктура.	които не подлежат на моделиране; ✓ Оценки на състоянието на елементите на зелената инфраструктура в сухоземната част от мрежата НАТУРА 2000.
			М 63 - Анализи и проучвания на видове и природни местообитания, предмет на докладване по чл. 17 от Директивата за местообитанията и чл. 12 от Директивата за птиците в морски и крайбрежни територии, оценки на състоянието на елементите на зелената инфраструктура.	✓ Анализи и проучвания на видове и местообитания в морски и крайбрежни територии, с цел докладване по чл. 17 от Директивата за хабитатите и чл. 12 от Директивата за птиците, включително разработване на различни пилотни методики и схеми за мониторинг, тяхното пилотно прилагане, оценка на резултатите, вкл. анализ полза-разход; ✓ Оценки на състоянието на елементите на зелената инфраструктура в морски и крайбрежни територии от мрежата НАТУРА 2000.
			М 64 – Подготовка и провеждане на мониторинг, оценка и докладване на изпълнението на НИКС и НПРД.	Подготовка и провеждане на мониторинг, оценка и докладване на изпълнението на НИКС и НПРД - Подготовка и провеждане на мониторинг, оценка и докладване на изпълнението на НИКС и НПРД, вкл. разработване на инструментариум за управление, мониторинг, оценка и докладване на изпълнението на НПРД и НИКС
			М 65 – Мониторинг на състоянието на екосистемите	Прилагане на програма за мониторинг и оценка на състоянието, структурата и функциите на екосистемите, попадащи в мрежата Натура 2000.
			М 66 – Мониторинг на състоянието на повърхностните и подземни води.	Изпълнение на дейностите за поддържането на качеството на повърхностните и подземните води, като фактор за опазване на биоразнообразието.
			М 67 – Текущ мониторинг на туристическия поток	Осъществяване на текущ мониторинг на посетителския поток
			М 68 – Оценка на въздействието на туристическата дейност в територии по Натура 2000	Проучване и оценка на въздействието на туризма върху състоянието на екосистемите

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			върху състоянието на екосистемите	
	18	Управление на риска	М 69 - Изготвяне на планове за противопожарна защита и управление на риска от пожари	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Изготвяне на планове за противопожарна защита, развитие на съответната инфраструктура и осигуряване на оборудване; ✓ Осигуряване на необходимото техническо оборудване за наблюдение и непосредствено гасене на горски пожари; ✓ Превенция на пожарите на територията на защитените зони от Natura 2000, чрез въвеждане на системи за ранно предизвестяване.
			М 70 - Изготвяне на планове за защита от наводнения, развитие на съответната инфраструктура и осигуряване на оборудване.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Доизграждане и/или оптимизиране на мрежите за мониторинг на количеството на повърхностните и подземните води и мониторинг на химичното състояние на подземните води; ✓ Създаване на Национален център за управление на водите в реално време, който да предоставя необходимата информация за управление на водите и да осигурява навременно предупреждение при наводнения и засушаване.
			М 71 - Управление на риска от наводнения	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Въвеждане на екосистемно базирани решения за управление на риска от наводнения (напр. възстановяване на заливни зони, подобряване на задържането на водите в различните райони и др.); ✓ Биологично укрепване на бреговете (зелена инфраструктура), където е необходимо, с цел превенция на риска от наводнения; ✓ Подпомагане на възстановяването на влажните зони с цел защита срещу наводнения и изграждане на мрежа от защитени области, напр. по поречието на р. Дунав, известна като DANUBEPARKS.
	19	Текущо наблюдение на местата	М 72 - Надзорни, охранителни и патрулни дейности.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Текущи надзорни, охранителни и патрулни дейности- средства за персонал, консумативи, пътни

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				<p>и др. разходи за осъществяване на надзорните охранителни дейности, в т.ч. с цел контролиране на увреждащи рекреационни дейности, контрол на вредни стопански практики и защита срещу пожари;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Систематизиране и управление на събраната информация; ✓ Подобряване употребата на регулаторни инструменти за намаляване на точкови и разпръскващи източници на замърсяване от селското стопанство и горите.
	20	Осигуряване на информация и информационни материали	М 73 - Развитие на ИКТ приложения в подкрепа управлението на защитените зони от Натура 2000 мрежата.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Развитие на ИКТ основа за електронно правителство на приложения за управление на защитените зони от НАТУРА 2000; ✓ Разработване на ИКТ приложения за промотиране на обучителни възможности и укрепване на капацитета за планиране и реализация на инвестиционни решения, основани на развитието на зелена инфраструктура; ✓ Създаване на система и механизъм за обмен на информация между заинтересованите страни (предприемачи, национални и местни власти, НПО и асоциации от тях) в областта на устойчивия туризъм в територии по НАТУРА 2000.
			М 74 - Създаване, организация и функциониране на виртуален офис за връзки с медиите за текущо обществено информирание по всички теми, свързани с НАТУРА 2000.	Създаване, организация и функциониране на виртуален офис за връзки с медиите за текущо обществено информирание по всички теми, свързани с НАТУРА 2000. Включва техническото обезпечаване, организацията на работа и обучението на персонал, който ще извършва постоянния процес по връзки с медиите и генериране на новини и различен тип информации за обществено ползване под формата на цялостна информационна продукция. Звеното се предвижда да работи във виртуална среда.

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			<p>М 75 - Разработване на инструментариум за информационно обезпечаване на изпълнението на НПРД и НИКС.</p>	<p>Разработване на инструментариум за информационно обезпечаване на изпълнението на НПРД и НИКС.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Разработване на Интернет платформа за НАТУРА 2000; ✓ Изработване на графична идентификация на НИКС като допълнителен елемент към изискванията за информация и публичност на всички проекти, свързани с изпълнение на мерките на НИКС; ✓ Разработване на концепция и отпечатване на печатни рекламни-информационни материали (брошури, дипляни, каталози, календари, постери, банери и др.) за НАТУРА 2000, за целите на НИКС; ✓ Разработване на концепция и отпечатване на специализирани печатни информационни материали (информационни дипляни и бюлетини, ръководства, сборници с най-добрите практики); ✓ Разработване на концепция и производство на аудиовизуални продукти (филми и ТВ клипове за целите на НИКС).
			<p>М 76 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от ОПОС.</p>	<p>Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от ОПОС</p> <p>Организиране и провеждане на информационни дни и/или други събития по региони, за промотиране на възможностите за финансиране на дейности свързани с НАТУРА 2000 от ОПОС.</p>
			<p>М 77 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от ПРСР.</p>	<p>Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от ПРСР</p>

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			М 78 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от ПМДР.	Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от Програма рибарство и аквакултури.
			М 79 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от ОПДУ.	Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на дейности, свързани с НАТУРА 2000, в рамките на проекти по ОПДУ
			М 80 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от ОПРЧР.	Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на дейности, свързани с НАТУРА 2000, в рамките на проекти по ОПРЧР.
			М 81 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от програми за териториално сътрудничество.	Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с Натура 2000, финансирани от програмите за териториално сътрудничество.
			М 113 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, вкл. косвено свързани с НАТУРА 2000, финансирани от ОПРР	Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, вкл. косвено свързани с НАТУРА 2000, финансирани от ОПРР
			М 15 - Организация и провеждане на иновативни	Организация и провеждане на атрактивни, иновативни форми на събития на местно и/или национално ниво,

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			екологични събития.	включително фестове, паради, фестивали, природонаучни творчески конкурси, културни и арт практики и др., с цел осигуряване на широка обществена подкрепа и затвърждаване на интереса към НАТУРА 2000.
	21	Тренинг и обучение	М 82 - Повишаване на капацитета на заинтересованите страни за планиране и програмиране на развитието и управлението на мрежата НАТУРА 2000.	Повишаване на капацитета на заинтересованите страни за планиране и програмиране на развитието и управлението на мрежата НАТУРА 2000. Включва планиране и провеждане на специализирани обучения, които имат отношение към планирането и програмирането на дейностите, свързани с управлението и развитието на НАТУРА 2000, в т.ч. изготвяне на програми и учебни материали за конкретните обучения, съобразно спецификата на целевата група; техническо и логистично обезпечаване на провеждането на обучения; оценки на ефективността на обученията; привличане на обучители/лектори.
			М 83 - Развитие на капацитета, знанията и уменията на ЗС за комуникация и участие в постигането на НАТУРА 2000 целите.	Развитие на капацитета, знанията и уменията на ЗС за комуникация и участие в постигането на НАТУРА 2000 целите; мониторинг, оценка и докладване на дейности, пряко или косвено свързани с НАТУРА 2000; ефективно прилагане на стратегическите документи и европейското и национално законодателство, свързано с НАТУРА 2000 при реализацията на проекти; въвеждане на управленски практики за екологосъобразно икономическо/ бизнес развитие. Мярката е свързана с планиране и провеждане на специализирани обучения на заинтересованите страни, които имат отношение към реализацията на дейностите, свързани с НАТУРА 2000. Тази мярка допуска изготвяне на програми и учебни материали за конкретните обучения съобразно спецификата на конкретното обучение и целевата група, към която е насочено; техническо и логистично обезпечаване на провеждането на обучения; оценки на ефективността на

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				обученията; привличане на обучители/лектори.
			М 84 - Обмяна на опит и добри практики, свързани с НАТУРА 2000 в рамките на проекти, финансирани от различни програми и действащи през периода 2014-2020 г.	Мярката включва обмен на опит и практики, чрез организацията и провеждането на обучителни пътувания в трансграничния регион, кръгли маси, дискусии, уъркшопове и др. събития, както и подготовката и издаването на материали, свързани с тях; логистично и техническо обезпечаване на провеждането на планираните форми на обмен, финансирани от различни програми и действащи през периода 2014-2020 г.
			М 85 - Разработване и изпълнение на програми за екологично образование с фокус върху НАТУРА 2000 за ученици и студенти.	Мярката е свързан с разработване на специализирани курсове, уроци, извънкласни форми на обучение, насочени към НАТУРА 2000; обучение на преподаватели; обучения и интерактивни форми на взаимодействие със студенти от различни специалности по въпроси за биоразнообразието и екологичния статус на региона.
			М 86 - Придобиване на умения и постигане на обществена активност и информираност в териториите от НАТУРА 2000, в които действа местна инициативна група (МИГ), прилагаща стратегия за местно развитие.	Мярката включва организирането на семинари, дискусии, обществени форуми, кръгли маси и други събития и тяхното техническо, организационно, логистично, тематично и визуално обезпечаване, а също и дейности, свързани с измерване на ефекта от реализираните инициативи.
			М 87 - Изграждане на капацитет у заинтересованите страни за устойчиво управление на земи/гори на територията на защитените зони от мрежата Натура 2000.	Мярката е свързан, от една страна, с разработване и представяне на наръчници, указания, информация за правене на бизнес в териториите от НАТУРА 2000, както и провеждане на семинари за запознаване на целевите групи с тези материали, вкл. подкрепа за подготовка и разработване на бизнес-услуги.
			М 88 - Изграждане на капацитет у заинтересованите страни за устойчиво управление на водни обекти и производство на	Мярката е свързан, от една страна, с разработване и представяне на наръчници, указания, информация за правене на бизнес в териториите от НАТУРА 2000, както и провеждане на семинари за запознаване на целевите

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			аквакултури, на територията на защитените зони от мрежата Натура 2000.	групи с тези материали, вкл. подкрепа за подготовка и разработване на бизнес-услуги.
			М 89 - Подобряване на знанията на земеделските производители за дейностите за опазване на биологичното разнообразие.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ При изпълнение на дейностите за опазване на почвите (наторяване-прецизно торене, зелено торене, варуване, почвообработка, въздържане от палене на стърнищата, противоерозионни и т.н.; ✓ За опазване на агробио разнообразието (агролесовъдство, зелени буферни ивици, синори, чимово-мулчиращи системи, биологична растителна защита и т.н.); ✓ При изпълнение на дейностите за минимизиращи влиянието на климатичните промени върху екосистемите, вкл. чрез изграждане на зелена инфраструктура
			М 90 - Придобиване на умения и постигане на обществена активност и информираност в териториите от НАТУРА 2000, в които действа местна рибарска група, прилагаща стратегия за местно развитие.	Мярката включва организирането на семинари, дискусии, обществени форуми, кръгли маси и други събития и тяхното техническо, организационно, логистично, тематично и визуално обезпечаване, а също и дейности, свързани с измерване на ефекта от реализираните инициативи.
			М 91 - Обучение на млади предприемачи/земеделски производители за планиране и развитие на екологосъобразен бизнес в територии, попадащи в НАТУРА 2000.	Мярката е свързан с разработване и представяне на наръчници, указания, информация за екологосъобразно предприемачество в териториите от НАТУРА 2000, както и провеждане на семинари за запознаване на целевите групи с тези материали. Ще бъдат предоставяни услуги на лица, желаещи да започнат самостоятелна заетост или да развият самостоятелна стопанска дейност. Ще бъдат предоставени обучения за придобиване на предприемачески, управленски и бизнес умения.
			М 110 - Обучение на млади	Мярката е свързан с разработване и представяне на

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			предприемачи за планиране и развитие на екологосъобразен бизнес в територии, попадащи в НАТУРА 2000	наръчници, указания, информация за екологосъобразно предприемачество в териториите от НАТУРА 2000, както и провеждане на семинари за запознаване на целевите групи с тези материали. Ще бъдат предоставяни услуги на лица, желаещи да започнат самостоятелна заетост или да развият самостоятелна стопанска дейност. Ще бъдат предоставени обучения за придобиване на предприемачески, управленски и бизнес умения, с изключение на тези, попадащи в обхвата на ПРСР.
			М 92 - Изграждане на капацитет у заинтересованите страни за развитие и промотиране на устойчив туризъм на територията на защитените зони от НАТУРА 2000, вкл. провеждане на професионални обучения и обучения по ключови компетенции.	Мярката е свързан, от една страна, с разработване и представяне на наръчници, указания, информация за развитието на туристически дейности в териториите от НАТУРА 2000, както и провеждане на семинари за запознаване на целевите групи с тези материали, вкл. провеждане на професионални обучения и обучения по ключови компетенции.
			М 93 - Обучение на противопожарни отряди и доброволци.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Обучение на противопожарни отряди; ✓ Насърчаване на доброволчеството чрез подбор, обучение и организация на доброволчески отряди.
			М 11 - Насърчаване на екологощащото поведение у подрастващите.	Реализацията на пилотни проекти за разработване на програми и въвеждане на „зелено“ образование, насърчаващо екологощащото поведение у подрастващите, чрез активни избираеми форми на обучение.
	22	Средства за насърчаване на посетителското ползване и оценяването на Натура 2000 места	М 94 - Определяне на посетителския натиск и проучване на нуждите на посетителите.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Проучване на настоящия и потенциален туристопоток в защитените зони от мрежата Натура 2000; ✓ Оценка на въздействието от туристическите услуги върху състоянието на видовете и местообитанията.
			М 95 - Популяризиране на възможностите, които „зеления“	✓ Разработване на програма за популяризиране на зелен туризъм в рамките на мрежата НАТУРА 2000

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			туризъм предлага.	<p>сред конкретни целеви групи (младежи, учащи се и други);</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Обвързване на маркетинга на зеления туризъм в защитените зони от НАТУРА 2000 с други туристически обекти от национално и международно значение; ✓ Разработване на информационни и интерпретативни услуги и материали за посетители на НАТУРА 2000 обекти; ✓ Изработване и инсталиране на информационни табла, интерпретативни табла и атракции.
			М 7 – Насърчаване създаването на „зелени“ работни места около и в териториите от мрежата Натура 2000.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Създаване на моделни механизми и реализация на проекти за „зелена заетост“ при реализация на бизнес-практики, осъществявани на територии от мрежата НАТУРА 2000; ✓ Пилотни проекти за подкрепа на заетостта с положителен или неутрален ефект върху защитени зони от НАТУРА 2000, включително и нови работни места, произтичащи от нови технологии и сектори.
			М 14 – Пазарна подкрепа за реализацията на продукти и услуги, произведени/доставени от територии от мрежата Натура 2000.	Създаване на марка „НАТУРА 2000“ за продукти и услуги; Идентифициране, разработка/ производство и пазарна реализация на специфични продукти и услуги, произведени/доставени от територии от мрежата Натура 2000.
	23	Закупуване на земи, включително компенсация за правото на строеж	М 96 - Закупуване/отчуждаване на земи, включително компенсация за правото на строеж.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Проучване на механизмите за закупуване на земи/отчуждаване на земи и разработване на анализи и предложения за законодателни промени; ✓ Разработване и въвеждане на методика за изчисляване на хектари земи за отчуждаване въз основа на резултатите от приоритизацията на видове и местообитания, направена за целите на мрежата НАТУРА 2000; ✓ Закупуване/отчуждаване на земи с цел наводняване

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				<p>на стари басейни за възстановяване на местообитанията;</p> <p>✓ Закупуване/отчуждаване на земи с оглед защита на околната среда и прилагане на управленски схеми в територията на мрежата Natura 2000.</p>
Инвестиционни и разходи	24	Инфраструктура за възстановяване на местообитания и видове	М 97 - Изграждане на специфична инфраструктура за съществуващи обекти с цел намаляване на въздействието от тяхната експлоатация върху природозащитното състояние на видове и природни местообитания.	Изграждане на специфична инфраструктура за съществуващи обекти с цел намаляване на въздействието от тяхната експлоатация върху природозащитното състояние на видове и природни местообитания - Изграждане на специфична инфраструктура за съществуващи обекти (кариери, мини, ВЕЦ, пътища, сгради и др.) с цел намаляване на въздействието от тяхната експлоатация върху природозащитното състояние на видове и природни местообитания, вкл. адаптиране на вертикална пътна сигнализация, указваща случаен сблъсък/прегазване на диви животни, подмяна на решетки на пещери и т.н.; адаптиране на осветителна инфраструктура (напр. в пещери, на публични сгради и т.н.) с цел намаляване на светлинното замърсяване, влияещо на състоянието на видове и природни местообитания.
			М 98 - Изграждане и поддържане на инфраструктура, необходима за възстановяване на природни местообитания и видове.	Изграждане и поддържане на инфраструктура, необходима за възстановяване на местообитания и видове. Други инвестиции в изпълнение на плановете за управление или други релевантни документи, или плановете за действие в т. ч. и свързани с екосистемни услуги в национални и природни паркове.
			М 99 - Изграждане и поддържане на инфраструктура за текущо наблюдение на местата от управленските органи, съобразно приетите	Изграждане и поддържане на инфраструктура за текущо наблюдение на местата от управленските органи, съобразно приетите плановете за управление на защитените зони или други релевантни документи.

Категоризация	№	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			планове за управление на защитените зони или други релевантни документи.	
			М 100 – Подкрепа за дейности по възстановяване на горския потенциал след претърпени бедствия, с цел подкрепа за възвръщане на екологичните функции на засегнатите обекти.	Подкрепа за дейности по възстановяване на горския потенциал след претърпени бедствия, с цел подкрепа за възвръщане на екологичните функции на засегнатите обекти.
			М 101 - Инвестиции за подобряване управлението на отпадъците от селското стопанство.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Инвестиции за подобряване управлението на отпадъците от селското стопанство – оборски тор, дървестни и растителни отпадъци, екологосъобразно обезвреждане на пестициди и др. препарати за растителна защита и др. ✓ Подобряване на съхранението и прилагането на оборски тор, намаляване на емисиите от двуазотен оксид и метан в селското стопанство.
			М 102 - Осигуряване на оборудване за управление на ЗЗ	Осигуряване на оборудване необходимо за управление на ЗЗ, като напр. офис и компютърно оборудване, материали за мониторинг, лодки, водолазна екипировка, камери, GPS устройства и т.н., в т.ч. и оборудване за управленския орган на НПРД.
			М 103 – Инвестиции за намаляване на антропогенното замърсяване около и на територията на защитените зони от мрежата Натура 2000.	Изграждане на анаеробни и/или компостиращи инсталации за биоразградими отпадъци и инсталации за оползотворяване на биогаза.
			М 104 – Инвестиции за подобряване качеството на повърхностните води	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Инвестиции в подобряване на качеството на водата с цел осигуряване на добро екологично състояние на повърхностните води в крайбрежните зони от НАТУРА 2000; ✓ Ограничаване на въздействието на някои предприятия за аквакултури върху параметрите на

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			<p>М 105 - Инвестиции за провеждане на бизнес дейности по опазване на биологичното разнообразие в крайбрежни, морски и влажни защитени зони от мрежата Натура 2000.</p>	<p>водата и биоразнообразието.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Инвестиции в преобразуване на конвенционални производства на аквакултури в биологични; ✓ Инвестиции в оборудване и/или инфраструктура, ограничаващи физическото и биологично въздействие на риболова върху морската екосистема вкл. промяна на риболовни практики към такива щадящи морските местообитания и видове; ✓ Строителство или монтаж на статично или подвижно оборудване, предназначено за защита или развитие на морската фауна и флора; ✓ Поддържане на морски дюни чрез локални инфраструктурни мерки за ограничаване на бреговата ерозия, унищожаването на видове и природни местообитания в следствие на строителни дейности на близки обекти, създаване на бариери и заграждения и т.н.; ✓ Възстановяване на съществуващи езера и лагуни с аквакултури чрез отстраняване на наноси или чрез превантивни мерки за предотвратяване на образуването на наноси; ✓ Насипване на крайбрежен пясък или подхранване на плажове с цел възстановяване;
			<p>М 8 - Насърчаване развитието на „зелена“ икономика около и в териториите от мрежата Натура 2000, попадащи в обхвата на ПРСР.</p>	<p>Подкрепа за стартиращи предприятия и местни публично-частни партньорства. ПЧП са необходими особено в областта на туризма, генерирането и преноса на топлинна и електрическа енергия от възобновяеми източници и/или събирането, сепарирането и оползотворяването на отпадъците от местните производства, както и от обектите опериращи в местните транспорт, търговия и туризъм.</p>
			<p>М 106 - Инвестиции за преодоляване на</p>	<p>Изпълнение на дейности за преодоляване на фрагментацията на природни местообитания, засегнати</p>

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			фрагментацията на природни местообитания, засегнати от антропогенна дейност.	от антропогенна дейност, като част от изпълнението на Интегрираните планове за градско възстановяване и развитие, в т.ч. интервенции за създаване/възстановяване на зелени площи в рамките на градовете за подкрепа.
			М 107 – Инвестиции в рамките на НАТУРА 2000, когато нейните райони засягат риболовни дейности които оказват влияния върху местообитанията.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Защита и подобряването на околната среда в рамките на НАТУРА 2000, когато нейните райони пряко засягат риболовни дейности, с изключение на оперативни разходи, които са резултат от прилагането на дейността, надхвърлящи обичайно прилагане на добрата практика, и от увеличени производствени разходи; ✓ Отстраняване на изгубени риболовни уреди от морското дъно, с цел да се противодейства на така наречения „призрачен“ (нелегален) риболов;
			М 108 – Инвестиции за възстановяване на природни местообитания, засегнати от антропогенна дейност.	Свързване на туристически обекти в Натура 2000 към канализационни системи с ПСОВ, доколкото те попадат в рамките на агломерации, изграждащи ВиК инфраструктура по ОПОС.
			М 109 – Инвестиции в консервационни дейности за поддържане/ подобряване на природозащитното състояние на видове и природни местообитания.	Подобряване на природозащитното състояние на видове птици, чрез изпълнение на мерки от действащи към момента планове за управление на защитени зони и планове за действие за видове. Мярката предвижда и изпълнение на дейности, заложен в Националния план за опазване на най-значимите влажни зони в България и планове за управление на защитени територии.
			М 111 - Инвестиции за подкрепа за разработване и осъществяване на по-екологосъобразни алтернативи на проекти с очаквано значително въздействие върху околната среда.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Мярката се отнася за проекти за едро-машабно удълбаване, и за изграждане на нова или разширяване на съществуваща пристанищна инфраструктура, ЖП и пътна инфраструктура, вкл. подготовка и изпълнение на конкретни предписания за ограничаване на местното негативно въздействие (инфраструктурни и биологични бариери за

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				<p>намаляване на шумовото и химическото замърсяване, съпътстващо изграждане на прилежащи съоръжения за подкрепа на жизнения цикъл на местните съобщества);</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Разработване на комплексни алтернативни подходи (например изграждане на брегови Ро-Ро терминали + осигуряване на свързаност с регионалния ЖП транспорт като алтернатива на корабоплаването по долното течение на река Дунав и т.н.); ✓ Реализация на проекти за устойчив транспорт, напр. подкрепа за въвеждане на електротранспорт, превозни средства с ниски емисии в околната среда и т.н.
			М 6 - Устойчиво управление на отпадъци или биомаса в териториите от мрежата НАТУРА 2000.	<p>Пилотни проекти за управление на отпадъци или биомаса в териториите от мрежата НАТУРА 2000, в т.ч.: въвеждане на домашно компостиране за домакинства, проекти за оползотворяване на различните видове отпадъчна биомаса и изграждане на пилотни обекти, оползотворяване на отпадъчни води (битови и от животновъдството) за производство на биомаса при минимизиране на риска за екосистемните функции на ландшафта, въвеждане на разделно събиране на „зелени“ отпадъци в общините, чиито територии попадат в НАТУРА 2000, управление на отпадъци от туристически дейности, извършвани в НАТУРА 2000; проекти за въвеждане на нисковъглеродни практики за преработката на оборски тор в земеделски стопанства в НАТУРА 2000 (напр. компостиране, преработка в биогаз в анаеробни условия).</p>
			М 9 - Пилотни и демонстрационни проекти за насърчаване развитието на „зелена“ икономика около и в	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Насърчаване на инвестициите в зелената икономика с цел повишаване екологосъобразността на българските МСП. Индикативните дейности по този инвестиционен приоритет включват оценка на

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
			териториите от мрежата Натура 2000, извън обхвата на ПРСР.	жизнения цикъл, за увеличаване оползотворяването на отпадъци и намаляване на тяхното образуване, намаляване разходването на суровини и материали, намаляване на замърсяването, включително намаляване на въглеродните емисии и др., които да доведат до въвеждане на екологосъобразни производствени процеси и подобряване на ресурсната ефективност в предприятията.
			М 10 - Насърчаване преминаването към нисковъглеродна икономика в териториите от мрежата Натура 2000.	Подкрепа за повишаване на енергийната ефективност в предприятията. Индикативните дейности от инвестиционния приоритет включват: изготвяне и провеждане на обследвания за енергийната ефективност в предприятия; внедряване на технологии, които водят до подобряване на енергийната ефективност и намаляване употребата на конвенционална електроенергия в производството; СМР, водещи до подобряване на енергийните характеристики на сградния фонд на предприятията и др.
			М 12 - Намаляване на антропогенния натиск върху защитените зони от мрежата Натура 2000 чрез въвеждане на пилотни практики за енергийна ефективност в населените места около и на територията на зоните.	Реализацията на пилотни проекти за енергийна автономност на сградите в населените места в зони на НАТУРА 2000, вкл. добиване на енергия за собствени нужди.
			М 13 - Предотвратяване на засушаването в местообитания в следствие на климатични промени.	Пилотни проекти за предотвратяване на засушаването в местообитания в следствие на климатични промени, в т.ч.: ✓ Разработване на системи за ранно прогнозиране на необходимостта от възстановяване на водния режим на нарушени местообитания;

Категоризация	No	Дейности	Мерки	Индикативен обхват на мярката
				✓ Въвеждане на практики за алтернативно водоснабдяване на обектите чрез собствени водоизточници за повърхностни или подземни води, когато в производството не е задължително ползването на питейна вода.
	25	Инфраструктура за обществен достъп, информационни дейности, наблюдателни и информационни пунктове и др.	М 112 - Изграждане на инфраструктура с цел подобряване и контролиране на посетителския поток в защитените зони от мрежата Натура 2000.	Изграждане на инфраструктура с цел подобряване и контролиране на посетителския поток в защитените зони от мрежата Натура 2000, вкл. наблюдателни пунктове и платформи, изграждане/ оборудване на посетителски центрове, изграждане екопътеки и др., в съответствие с плановете за управление на защитените зони или други релевантни документи, и целите на опазването, в рамките на интегрираните проекти за обектите от национално и световно значение, приоритизирани за финансиране по ОПРР.